

OPINIONS

Nº 124 - any 2021

Abans i avui

A primera vista sembla que la societat moderna no té res a veure amb la de l'antic Egipte o la Xina medieval (per posar dos exemples), però, si fem una mirada antropològica als aspectes físics, socials i culturals dels humans, podem veure com moltes coses han canviat, per bé o per mal, mentre que altres, segueixen com fa segles.

Episodis de fam, guerres i persecució de persones pel seu color, raça o creences, la història n'està plena. Recordem aquell passatge de la Bíblia Hebrea on descriu la fugida del poble d'Israel sotmesos i perseguits pels egipcis 1850 anys abans de Crist, buscant "la terra promesa" que Yahveh havia "promès" a Abraham i als seus descendents (Gènesis 15:18) i més tard a Moisès (Èxode 33:1-3) que durà, aproximadament, fins a l'any 1650 aC. Un temps en el qual moriren diverses generacions d'israelites.

Aquest és un dels episodis històrics que no presenten grans diferències amb el succeït a Europa, entre els anys 1933 i el 1945 sota el règim d'Adolf Hitler en què, onze milions d'homes, dones i nens jueus, polonesos, russos, homosexuals, gitanos, discapacitats mentals o físics, polítics i religiosos, foren empresonats i transportats com animals en trens de càrrega a camps d'extermini, on moriren per desnutrició, gasos verinosos, o a mans de científics, sense escrúpols, que els feien servir com a conillets d'Índia per als seus experiments.

Un genocidi vergonyós de la història d'Europa, al que s'ha anomenat "Holocaust" (cremació), per la quantitat de persones que varen ser cremades en forns construïts expressament, per fer desaparèixer els cadàvers que s'anaven amuntegant diàriament i no cabien en els grans forats que servien com a sepultures.

Avui dia també arriben als països desenvolupats famílies senceres de procedència diversa, buscant una oportunitat millor que no tenen en les seves contrades. Però, en arribar, se'ls reclou en condicions infrahumanes, sense serveis bàsics d'higiene, amb una quantitat mínima d'aliments de dubtosa qualitat, i, amb la gran desesperança què, el que tant varen somiar, difícilment s'arribarà a complir.

Tampoc hi ha gaire diferència entre el món dels primers pobladors i l'actual en què fa a plagues i malalties, que els antics consideraven càstigs divins pels pecats comesos. Avui, seguim amb xacres semblants o pitjors, però sabem són produïts per bacteris, toxines, fongs i virus que, molts d'ells, es poden combatre amb productes preparats en laboratoris.

Pel que fa a les ànsies de poder, les enveges, les hipocresies, els afalacs i la necessitat de tenir un referent (siguin déus, supersticions, profecies o mites), tampoc hi ha gaire diferència.

Les civilitzacions antigues adoraven els déus en comunitat, però, a mesura que anaren progressant necessitaren un líder de carn i ossos que, per les seves virtuts i un comportament sense màcula de maldat, escollien els homes dels poblats.

Un personatge al que respectaven i veneraven convençuts que tenia la facultat de curar, comunicar-se amb els esperits i avantpassats, amb habilitats visionaries i endevinatòries, que es dedicava mitjançant ritus, exorcismes i pocions allunyar esperits malignes que creien eren la causa de totes les dissorts que els assetjaven.

En l'actualitat, també hi ha qui fa funcions semblants expulsant dimonis o mals esperits d'una casa o del cos humà com els sacerdots amb aigua beneïda o vidents que es dediquen, previ pagament, a establir contacte amb qui ha marxat, ja sigui per voluntat pròpia amb ganes d'independència o perquè ha estat tallat el fil que l'unia aquest món i se li vol fer saber que se l'enyora o que s'està penedit de com va ser tractat quan era amb nosaltres.

Se sap d'algun cas que la policia ha demanat els seus serveis i que, de vegades, ha donat bons resultats.

Pel que fa a les malalties, avui es deixa en mans de metges de capçalera o amb alguna especialització, naturòpates i científics que, amb estudis, un microscopi i tècniques on es poden veure imatges d'aquests "esperits malignes" procuren posar-hi remei amb un ampli ventall de pràctiques, teràpies i fàrmacs elaborats en llocs on si dediquen.

¿Com anomenaríem aquesta manera de procedir: religió, superstició, treball científic o una mica de cada cosa?

Les religions sotmeten els humans a lleis morals, deures i obligacions a seguir, segons unes normes establertes, que no es poden canviar perquè han estat creades per un déu i revelades a profetes i a homes de bé, per a ser difoses a través de paraules o fets.

Les supersticions en canvi, malgrat que tenen un rerefons de creences religioses, no estan sotmeses a res, sinó que, són degudes a una por irracional a forces sobrenaturals desconegudes, que han passat de generació en generació de boca a orella.

De supersticions n'hi ha de tota mena: posar una ferradura (ha de ser de ferro) darrere la porta d'entrada (una pràctica que ve de l'antiga Grècia en què es creia que les fades malignes no podien suportar el tacte del ferro i passaven de llarg de les cases on n'hi havia una penjada). Trobar trèvols de quatre fulles doncs sembla que cada fulla té el do d'aportar fe, esperança, amor i sort. Llançar monedes a un pou o una font demanant un desig (la fontana de Trevi a Roma, rep cada dia centenars de monedes dels visitants). Beneir per Sant Antoni els animals per deslliurar-los d'una malaltia o per Sant Cristòfol els cotxes perquè ens protegeixi d'un accident. Per Cap d'Any, menjar un gra de raïm en sentir cada una de les dotze campanades demanant que l'any nou porti salut i prosperitat. Etc., etc.

Però, n'hi ha altres que sembla poden ser de mal auguri: passar per sota una escala quan està recolzada en una paret. Obrir un paraigua dins de casa. Veure un gat negre (antigament es creia que era la reencarnació del diable). Començar el dia amb el peu esquer. Trencar un mirall que sembla porta set anys de mala sort. Veure's els nuvis abans del casament. Tocar fusta o encreuar els dits en sentir parlar d'una malaltia o d'un accident com a signe de protecció. Mullar-se el front amb el vi o cava vessats damunt la taula per capgirar la mala sort que produeix aquest fet. El número tretze (hi ha hotels que el pis tretze no existeix, passen del 12 al 14. i, tantes i tantes altres que es fan servir per allunyar averanys, malefícis i encantaments que han passat a formar part de la nostra cultura des de temps immemorials.

També n'hi ha que poden ser saludables pel seu efecte tranquil·litzador encara que ni racionalment ni científicament siguin demostrables.

Tocar la imatge d'una Verge o d'un Sant i persignar-se, encendre una espelma amb el convenciment que aquest fet ajudarà a aconseguir una feina, gaudir de bona salut, aprovar uns exàmens o perquè ens ajudi a tenir la paciència i saviesa necessàries per resoldre situacions difícils, entre altres.

Algunes conductes quotidianes formen part d'aquesta manera de pensar, sense que tinguem una consciència clara de si són el producte d'una religió o d'una superstició. En qualsevol dels dos casos se segueix creient i practicant-les "per si un cas".

A banda de creences i supersticions, també existeixen els mites que des de les civilitzacions més primitives fins avui, ens han estat transmesos.

Sovint se sol confondre el mite amb un altre tipus de narracions com els contes, rondalles, o llegendes populars. Els contes es presenten com a ficcions i els mites com a històries veritables on hi ha esdeveniments prodigiosos sent els protagonistes éssers sobrenaturals o extraordinaris: déus, semidéus, herois, monstres o personatges fantàstics que acostumen a formar part d'una mitologia antiga.

No obstant això, no tots els mites es refereixen a un temps "primer", també poden tractar de successos esdevinguts després de l'origen del món que destaquen per la seva importància i per haver explicat, justificat o desenvolupat els canvis originats en la manera de fer i de pensar de l'ésser humà des dels seus inicis fins ara.

Els avenços científics i tecnològics han contribuït els últims anys a què els mites "de tota la vida" vagin sent oblidats o substituïts per altres més moderns, que, els infants i joves troben mitjançant un ordinador, mòbil o qualsevol dels aparells que avui dia es fan anar.

Particularitzant

Llegir llibres (fets de paper) de misteri, filosofia, sobre déus, imperis, costums, religions, i veure com el món ha anat evolucionant, m'ha servit per omplir moltes hores mortes, adquirir coneixements, saber discernir entre les ideologies que són transmeses amb arrogància que varien segons convé i, les que mantenen les seves arrels malgrat el pas del temps. Corregir errors propis, conèixer millor la ment i les persones que parlen sense tenir res a dir, allunyar-me de les que només té cabuda la crítica destructiva o descobrir confidències rebudes, i, apropar-me a les que, sabent parlar, només ho fan i amb discreció, quan se'ls demana la seva intervenció.

Els coneixements de la història ens expliquen com ha estat el món des del seu inici i com la ciència i la tecnologia han obert expectatives insospitades en altres temps per proporcionar alguns benestars materials. Ara bé, hem de reconèixer que les religions, les supersticions i els mites poden ajudar a donar sentit a la vida per omplir aquella part interior i espiritual que tots portem dins i que només es pot aconseguir mitjançant moments de serenitat i d'auto reflexió.

Uns moments que poden ajudar a veure la vida des d'una altra perspectiva i donar la força suficient per deixar enrere el que ens fa mal, tant si és material com emocional.

Maria Mercè Usón